

Ethische afwegingen van R2P en Humanitaire Interventie

Een ethische reflectie op de *Responsibility to Protect* en humanitaire interventie in Syrië vanuit het perspectief van Nederlandse politici

Universiteit Leiden

Bachelorscriptie Internationale Betrekkingen & Organisaties

Student: Mahsa Aminifar (s1267523)

Scriptiebegeleider: Dr.mr. F. F. Mansvelt Beck

Datum: 12 Juni 2017

Aantal woorden: 7623

Inhoudsopgave

- **Inleiding** 3-4
- **R2P en humanitaire interventie** 5-6
- **Ethische afwegingen** 7-12
 - Voorwaardelijke soevereiniteit
 - Staatsbelang
 - Menselijke waardigheid
 - Internationale orde
- **De situatie in Syrië (achtergrond informatie)** 13-14
- **De ethische afwegingen vanuit het Nederlands parlementair perspectief** 15-20
- **Conclusie** 21-23
- **Literatuurlijst** 24-27

Inleiding

In de afgelopen decennia hebben verschillende humanitaire tragedies zoals in de Balkan en Rwanda, enorme verontrusting bij de internationale gemeenschap opgewekt. Het vraagstuk dat centraal kwam te staan, was de vraag of de internationale gemeenschap mag interveniëren om dergelijke tragedies te voorkomen. Dit was en is een gevoelig vraagstuk omdat er rekening gehouden dient te worden met de soevereiniteit van staten. Het principe van staatssoevereiniteit was met de Vrede van Westfalen in 1648 geboren, soevereiniteit houdt in dat staten zich niet met elkaars interne aangelegenheden mogen bemoeien (Homan, 2011).

Maar hoe belangrijk is deze staatssoevereiniteit nou eigenlijk als we het afwegen tegen de consequenties van humanitaire tragedies bij non-interventie? Moet de internationale gemeenschap deze consequenties dan maar toezien? De voormalige Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, zei: “*If humanitarian intervention is indeed, an unacceptable assault on sovereignty, how should we respond to a Rwanda, to a Srebrenica, to gross and systematic violations of human rights that offend every precept of our common humanity?*” (Tanguy, 2003).

Dit vraagstuk heeft uiteindelijk geleid tot de doctrine van *Responsibility to Protect (R2P)*, dit stelt dat er een gedeelde verantwoordelijkheid is voor de internationale gemeenschap om door middel van humanitaire interventie, humanitaire tragedies te voorkomen. De huidige doctrine R2P werd in 2001 geïntroduceerd door *The International Commission on Intervention and State Sovereignty*, als een manier om inbreuken op de soevereiniteit van staten toe te staan om humanitaire tragedies te voorkomen. Soevereine staten hebben de plicht om burgers binnen hun grenzen te beschermen, zo stelt de ICISS. Wanneer zij hier niet toe in staat zijn, wordt deze plicht overgedragen aan de internationale gemeenschap (ICISS, 2001). Uiteindelijk werd de doctrine van *Responsibility to Protect* in 2005 tijdens de *World Summit* officieel vastgelegd middels unanieme instemming van alle lidstaten van de Verenigde Naties. Het doel was het voorkomen van genocide, oorlogsmisdaden, etnische zuivering en misdaden tegen de mensheid (Belammy, 2010).

Echter blijft de *Responsibility to Protect* een gevoelig vraagstuk omdat er ethische afwegingen gemaakt moeten worden vanwege de spanning tussen interveniëren en het respecteren van het soevereiniteitsprincipe.

Vandaag de dag met de vele humanitaire tragedies die zich in de wereld afspelen blijft het onderwerp van humanitaire interventie zeer actueel en relevant. Een actueel voorbeeld van de beschreven spanning en van de praktische en ethische vragen rond R2P is de huidige situatie

in Syrië. De Syrische overheid is nog steeds niet geslaagd in het beschermen van haar burgers, en de Verenigde Naties slaagt er ook niet in om de Syrische bevolking te beschermen middels de *Responsibility to Protect* doctrine (Hood, 2015, p.216). De VN slaagt er niet in om R2P toe te passen in het geval van Syrië omdat Rusland en China hun vetorecht gebruiken in de Veiligheidsraad. Daarom hebben een aantal staten uiteindelijk besloten om zelfstandig actie te ondernemen, waaronder Nederland (TKH, 2016, p.13).

In het licht van de situatie in Syrië en de gebleken moeilijkheden rondom de toepassing van R2P, zal er gekeken worden in hoeverre de ethische afwegingen over humanitaire interventie in de sociale werkelijkheid terugkomen en specifiek gezien onder Nederlandse politici. Nederland is een interessante casus om te bestuderen omdat het een van de weinige staten is die overwogen heeft om zelfstandig militaire maatregelen te nemen in Syrië, nog interessanter is het proces waarop dit is gegaan. Nederland heeft in 2013 overwogen om luchtaanvallen in te zetten boven Syrië (De Vries & Visser, 2013) maar heeft het officiële besluit pas in 2016 genomen (Van Den Dool & Kranenburg, 2016). De analyse zal daarom uitgevoerd worden op twee parlementaire debatten (één uit 2014 en één uit 2016) over een Nederlandse militaire missie in Syrië, om te achterhalen welke afwegingen een rol hebben gespeeld bij het besluit om toch een militaire missie in Syrië voort te zetten.

Om de analyse overzichtelijk te maken is er een theoretisch kader samengesteld van vier ethische afwegingen die te maken hebben met R2P en humanitaire interventie. De eerste ethische afweging is soevereiniteit, dit is een van de meest besproken problemen wanneer het om humanitaire interventie gaat. Deze ethische afwegingen zal onderverdeeld worden in voorwaardelijke en onvoorwaardelijke soevereiniteit.

De tweede ethische afweging is staatsbelang, hierbij is het uitgangspunt dat humanitaire interventie benaderd wordt vanuit het eigenbelang van staten.

De derde ethische afweging omvat de standpunten met betrekking tot zelfbeschikking.

De laatste ethische afweging zal betrekking hebben op de standpunten over de invloeden van humanitaire interventie op de internationale orde.

Vervolgens zal aan de hand van het theoretische kader gekeken worden naar de uitspraken van Nederlandse politici omtrent een militaire missie in Syrië, om een antwoord te krijgen op de vraag: “In hoeverre R2P ideeën steun vinden in de Nederlandse politieke praktijk”. De vraag is dan ook in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van een doctrine. Is R2P een norm die daadwerkelijk wordt gedragen door de leden van de politieke gemeenschap of een gelegenheidsargument?

R2P en humanitaire interventie

Voordat we ons verder verdiepen in het ethische debat van R2P en humanitaire interventie, moet helder zijn wat met beide termen bedoeld wordt en hoe zij zich tot elkaar verhouden. In dit onderzoek hebben we het over R2P en humanitaire interventie als twee samenhangende concepten, dit duidt op de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap om door middel van humanitaire interventie tragedies te voorkomen. Dit zal nader toegelicht worden door eerst de totstandkoming van R2P toe te lichten en vervolgens de samenhang van R2P en humanitaire interventie aan te duiden.

Zoals aangegeven in de inleiding is de huidige vorm van R2P opgekomen met het ICISS-rapport. In de 21^e eeuw heeft de VN-deskundigenpanel de opkomende norm erkend en aangegeven dat er een collectieve internationale verantwoordelijkheid is om staten te beschermen. Kort daarna begon de VN de term R2P vorm te geven tijdens de *World Summit* in 2005. In de paragrafen 138 en 139 van het *World Summit* document werd de definitie van R2P afgebakend. Hierin werd vastgelegd dat alle lidstaten verantwoordelijk zijn om de bevolking van andere staten te beschermen tegen de volgende misdaden: volkerenmoord, etnische zuivering, oorlogsmisdaden en genocide (Doyle, 2011, p.72).

In 2009 bracht Ban Ki-moon (voormalige secretaris-generaal van de VN) een rapport uit waar hij het concept R2P wilde verhelderen zodat staten het op een “*fully faithful and consistent manner*” zouden kunnen toepassen. Dit deed hij door het concept R2P te verdelen onder drie pilaren (VN Veiligheidsraad, 2009):

1. Iedere staat heeft de verantwoordelijkheid om haar bevolking veiligheid te garanderen en om haar te beschermen van genocide, oorlogsmisdaden, etnische zuivering en volkerenmoord.
2. Wanneer staten er niet in slagen om de verantwoordelijkheid van de eerste pilaar uit te voeren, moet de internationale gemeenschap ze hierbij assisteren.
3. Wanneer een staat herhaaldelijk faalt in het beschermen van haar bevolking, moet de internationale gemeenschap tijdig ingrijpen door het nemen van vreedzame maatregelen of dwangmaatregelen.

Het gebruik van militaire interventie bij R2P is toegestaan indien het ten hoogste genoodzaakt is en door de Veiligheidsraad wordt gepermitteerd (Williams, Ulbrick & Worboys, 2012, pp. 474-487). Het komt echter voor dat er veto's worden uitgesproken in de Veiligheidsraad waardoor de VN geen militaire maatregelen kan nemen. Dit is bijvoorbeeld het geval geweest

bij Syrië, waarbij Rusland en China hun vetorecht hebben gebruikt (Williams, Ulbrick & Worboys, 2012, p. 475). Maar zoals Rytter aangeeft is het in concrete gevallen waar mensen enorm onder leiden, moreel gezien onacceptabel om het lot van die mensen over te dragen aan de Veiligheidsraad (2001, p.148). Daarom kan er gesteld worden dat de rol van de veiligheidsraad niet van wezenlijk belang is voor R2P. Staten die alsnog militair willen ingrijpen voor humanitaire doeleinden zonder autorisatie van de Veiligheidsraad, zullen dan de morele aspecten moeten overwegen.

De R2P doctrine is een doctrine waarin humanitaire interventie is opgenomen als een plicht om soevereine staten te helpen in het geval van een humanitaire noodsituatie (Gulati & Khosa, 2012, p.414). Humanitaire interventie is dus een concept dat gepaard gaat met het concept van R2P waarbij wordt gedoeld op de verantwoordelijkheid om de bevolking van een staat die massamoorden ondergaat te beschermen door middel van militaire interventie (Meggle, 2001, p.28). Voor het doel van dit onderzoek is er gekozen voor een definitie waarbij rekening wordt gehouden met de samenhang van de concepten R2P en humanitaire interventie. Ook is het van belang dat in de definitie opgenomen is dat de rol van de veiligheidsraad niet van wezenlijk belang is. Om die redenen is er gekozen voor de volgende definitie:

“Humanitarian intervention may be broadly defined as coercive action by one or more states involving the threat or use of force in another state without the consent of its government, for the purpose of preventing or putting to a halt gross and massive violations of human rights or international humanitarian law. Humanitarian intervention, according to this definition, may be conducted either with or without authorisation from the UN Security Council” (Rytter, 2001, p.122).

Ethische afwegingen

De ethische principes van interventie staan centraal als het gaat om de R2P. Met name omdat interventie enigszins dictatoriaal opgelegd wordt en de politieke onafhankelijkheid en de territoriale integriteit, van een soevereine staat aantast. Verschillende auteurs hebben pogingen gedaan om overtuigende ethische redenen te geven voor het wel of niet rechtvaardigen van interventie. (Doyle, 2011, p.74).

De verschillende standpunten over de morele rechtvaardigheid van humanitaire interventie zullen worden onderverdeeld in vier categorieën van ethische afwegingen. De categorisatie van de ethische afwegingen is geïnspireerd door de *parameters of reasoning* van Young (Young, 2013, p.124). Het doel van de *parameters of reasoning* is volgens Young om als een filosofisch kader te fungeren, waar individuen en organisaties naar kunnen verwijzen om te achterhalen welke stappen ze kunnen nemen om onrecht te verhelpen (Young, 2013, p. 124). In dit verslag zal er dus gekeken worden naar ethische afwegingen in het kader van humanitaire interventie. Allereerst zal het probleem met staatssoevereiniteit behandeld worden, waarbij er een onderscheid gemaakt wordt tussen voorwaardelijke en onvoorwaardelijke soevereiniteit. Ten tweede zal er gekeken worden naar humanitaire interventie vanuit het perspectief van staatsbelangen. Ten derde zal de visie wat betreft zelfbeschikking toegelicht worden en tot slot zal het belang van de internationale orde behandeld worden.

Soevereiniteit

Één probleem dat zich voordoet bij humanitaire interventie is het probleem van soevereiniteit (Fixdal & Smith,1998). Zoals eerder ook werd aangegeven is de soevereiniteit van staten een grote rol gaan spelen met de Vrede van Westfalen. Het soevereiniteitsprincipe staat ook vast in het VN-handvest in artikel 2 (4) en beschermt de staten tegen een militaire of dictatoriale inbreuk op hun soevereiniteit (Luban, p.33).

Het probleem van soevereiniteit bij humanitaire interventie is door verschillende auteurs benaderd, waaronder Wheeler, Teson, Luban, Walzer, Smith, Ayoob & Moses.

Sommige van hen kaarten het probleem van soevereiniteit aan bij een interventie, maar geven daarbij aan dat soevereiniteit voorwaardelijk is. Ook zijn er auteurs die aangeven dat het soevereiniteitsprincipe niet geschonden mag worden en dus onvoorwaardelijk is.

Onvoorwaardelijke soevereiniteit

Bij het rechtvaardigen van een oorlog (*just war*) speelt het soevereiniteitsprincipe een grote rol (Johnson, 2014, p.23). Humanitaire interventie is voor de voorstanders van non-interventie in conflict met het principe van soevereiniteit, het principe van soevereiniteit wordt als een onschendbaar principe beschouwd en daarom is humanitaire interventie niet te rechtvaardigen. De voorstanders van non-interventie en onvoorwaardelijke soevereiniteit berusten hun standpunten vaak op de interpretatie van artikel 2(4) van het VN-Handvest waar de notie van staatssoevereiniteit in vastgelegd is (Gulati & Khosa, 2012, pp. 400-401).

Ayoob veronderstelt dat de voorstanders van voorwaardelijke soevereiniteit zich schuilen onder het principe van soevereiniteit als verantwoordelijkheid. Voorstanders van soevereiniteit als een verantwoordelijkheid, achtten het de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap om te interveniëren wanneer de soeverein van een staat er niet in slaagt om de veiligheid te garanderen. Ayoob vindt dit uitgangspunt problematisch omdat het er alleen maar voor zal zorgen dat er verdeeldheid ontstaat in de wereld. De machtigere staten zullen de macht hebben om de soevereiniteit van minder machtige staten te schenden (Ayoob, 2002, pp.84-85). Op deze manier wordt de soevereine immuniteit van minder machtige staten ontnomen en krijgen machtige staten de morele licentie om te interveniëren in de zaken van minder machtige staten (Moses, 2013, p. 134).

Een andere visie op onvoorwaardelijke soevereiniteit gaat ervan uit dat wanneer een staat de soevereiniteit en daarmee de legitimiteit erkent van een andere staat, deze daarmee de plicht heeft om niet te interveniëren in de binnenlandse zaken van desbetreffende staat (Luban, 1980, p.34)

Voorwaardelijke soevereiniteit

Het soevereiniteitsprincipe is voor andere auteurs wel een voorwaardelijk principe. Bij voorwaardelijke soevereiniteit mag onder verschillende voorwaarden het soevereiniteitsprincipe geschonden worden door humanitaire interventie. Luban beargumenteert dat een staat pas kan genieten van het soevereiniteitsprincipe wanneer het een legitieme staat is. Een morele plicht van non-interventie is alleen van pas als we te maken hebben met een legitieme staat. Een staat is volgens Luban illegitiem wanneer de staat regeert zonder toestemming van degene die geregeerd worden (1980, pp.34-37). Luban geeft aan dat

gehoorzaamheid van burgers dat niet gebaseerd is op toestemming, een gehoorzaamheid op basis van dwang is. Wanneer hier sprake van is, is een overheid illegitiem. Een illegitieme staat kan de veiligheid van haar burgers niet garanderen, wanneer de veiligheid niet gegarandeerd kan worden is een interventie moreel gerechtvaardigd en zelfs moreel urgent (Luban, 1980, p. 47).

Wheeler behandelt ook de vraag in hoeverre humanitaire interventie een legitieme stap is binnen een internationale samenleving waar het soevereiniteitsprincipe geldt (2000, p.26). Wheeler beargumenteert dat een interventie wel legitiem kan zijn, mits het aan een aantal eisen voldoet. De eerste eis is *just cause*, er moet een rechtvaardige reden zijn om tot interventie over te gaan, Wheeler noemt dit ook wel *a supreme humanitarian emergency*. De tweede eis is dat het gebruik van geweld de laatste uitweg moet zijn. De derde eis is dat de interventie proportioneel moet zijn en de laatste eis is dat er een hoge kans moet zijn dat de interventie een positieve humanitaire uitkomst heeft (Wheeler, 2000, pp.33-34).

Wheeler concludeert dus ook net als Luban dat humanitaire interventie moreel gezien vereist is maar op voorwaarde dat de interventie voldoet aan de eisen van noodzaak, proportionaliteit en de mate van succes (2000, p.52).

Smith beargumenteert ook dat soevereiniteit een afhankelijke en voorwaardelijke waarde is. Smith geeft aan dat een staat de morele verantwoordelijkheid heeft om de rechten van haar burgers te respecteren en te beschermen. De soevereiniteit van een staat kan overschreden worden wanneer elementaire mensenrechten bedreigd worden door de gedragingen van een staat, zowel intern en extern, en wanneer deze fundamentele mensenrechten alleen van buitenaf verzekerd kunnen worden (Smith, 1988, p.77).

Smith concludeert dat de leden van de internationale gemeenschap niet verplicht zijn om de soevereiniteit van een staat die mensenrechten schendt te respecteren wanneer desbetreffende staat de elementaire mensenrechten bedreigd (Smith, 1988, pp.73-78). Fernando Tesón sluit zich daarbij aan en geeft aan dat een van de belangrijkste doelen van een staat is om de mensenrechten te waarborgen. Wanneer een staat de mensenrechten schendt, dient de staat niet meer beschermd te worden op basis van het soevereiniteitsprincipe. *“Sovereignty serves valuable ends, and those who grossly assault them should not be allowed to shield themselves behind the sovereignty principle”* (Tesón, 2003, p.93).

Johnson deelt ook de mening dat interventie in andere staten gerechtvaardigd dient te worden wanneer het doel is om de basis mensenrechten te beschermen (2014, pp. 633-634).

Pattinson stelt weer een andere voorwaarde voor humanitaire interventie, namelijk dat de slachtoffers van interventie, de interventie verwelkomen en er een redelijke verwachting van succes is (2010, pp.15-20).

Staatsbelang

De tweede ethische afweging wat betreft humanitaire interventie dat centraal staat is interventie vanuit het staatsbelang. Critici van humanitaire interventie beargumenteren dat staten primair gezien zich alleen bekommeren om de belangen van hun eigen burgers, de belangen van burgers uit andere staten zijn vaak een secundaire zorg. Daarom zullen staten geen humanitaire interventie toepassen in situaties waar het niet voordelig is voor hun eigen burgers (Gulati & Khosa, 2012, p.402).

Dit idee komt onder andere voort uit het realisme, realisten zijn ervan overtuigd dat staten interventie puur uit eigen belang benaderen. Realisme is een theorie gerelateerd aan de internationale betrekkingen, waarbij wordt aangegeven dat het streven naar macht en het eigen belang centraal staan in de internationale politiek (Heywood, 2011, p.54). Een bekende auteur binnen het realisme, Hans Morghenthau stelt: “We moeten pas interveniëren in situaties waar er een nationaal belang is en we machtig genoeg zijn om succes te boeken.” (1967, p.436). Het internationaal systeem wordt gezien als een “*state of war*” waarin de veiligheid van de staat zeer belangrijk wordt geacht omdat deze inherent bedreigd wordt. Dus staten moeten interveniëren wanneer het in hun eigen belang is en niet interveniëren wanneer dit ten koste gaat van het nationale belang (Doyle, 2011, p.74). Er is vanuit dit oogpunt dus geen sprake van een internationale gemeenschap die rekening houdt met elkaar. Interventie wordt alleen aangemoedigd om meer nationale macht, prestige en profijt te behalen (Doyle, 2009, p.351). Franck and Rodley geven aan dat humanitaire interventie als het ware een wapen wordt die de sterkere staten zullen gebruiken tegen de zwakkere staten. Zij geven aan dat humanitaire interventie in de meeste gevallen uit eigen belang wordt uitgevoerd en uiteindelijk draait om het vergroten van macht. Omdat interventie zodanig gemanipuleerd wordt door interveniërende staten, vergroot dit het risico dat staten selectief worden wanneer ze humanitaire interventie willen toepassen (Franck & Rodley, 1973, pp. 288-290).

Moses sluit zich daarbij aan en beargumenteert dat het legaliseren en of rechtvaardigen van humanitaire interventie ervoor zorgt dat grootmachten legitiem militair kunnen interveniëren in staten op het moment dat het hun eigen belangen bevoordeeld (2013, pp.133-134).

Zelfbeschikking

Liberale filosofen zoals John Stuart Mill en Walzer delen de visie dat vrijheid en gelijkheid, waarden zijn die uiterst belangrijk zijn, en betrokken moeten worden bij het buitenlands beleid. Non-interventie zou volgens deze ethische afweging de menselijke waardigheid beschermen, omdat mensen zo hun eigen weg kunnen bepalen zonder interventie van buitenaf (Doyle, 2009, p. 351). Non-interventie staat voornamelijk centraal bij auteurs die deze visie aanhangen omdat er anders een inbreuk plaats vindt op de vrijheid en gelijkheid van staten en hen het recht op zelfbeschikking ontnomen wordt. Het recht op zelfbeschikking omvat het recht van het volk om vrij te zijn in het bepalen van hun politieke status en het nastreven van hun economische, sociale en culturele ontwikkeling (Gulati & Khosa, 2012 p.410).

Walzer beweert dat ook op het moment dat een staat onrechtvaardig is, het niet van ons is en wij geen recht hebben om daar te interveniëren omdat we niet constant betrokken zijn bij de ontwikkeling van desbetreffende staat (Doyle, 2009, p. 353).

Mill sluit zich aan bij Walzer in dat er geen interventie plaats mag vinden en geeft aan dat een volk met zelfbeschikking zijn eigen strijden uitvoert, zelfs als ze de strijd verliezen (Luban, jaar, p.46).

Gulati en Khosa sluiten zich aan bij Mill & Walzer wat betreft zelfbeschikking en het recht van het volk om hun politieke status te bepalen. Gulati en Khosa geven echter aan dat humanitaire misdaden het recht op zelfbeschikking afnemen van een soevereine autoriteit, en wanneer er geen recht is op zelfbeschikking, ontstaat er ruimte voor humanitaire interventie (2012, p.410). Sherman haalt het werk van Immanuel Kant aan om de positie betreffende respect voor menselijke waardigheid aan te duiden. Kant neemt het standpunt dat men de rechten en waardigheid van mensen moet respecteren omdat mensen van morele agentschap en vrijheid moeten genieten. Dat wil zeggen dat mensen vrij zijn in hun manier van leven en beschermd moeten worden wanneer ze geterroriseerd worden om hun morele agentschap na te leven (Sherman, 1998, p.108). Sherman zelf vindt dat respect voor menselijke waardigheid nog aangevuld moet worden en geoperationaliseerd moet worden d.m.v. empathie (1998, p.109). Empathie maakt het mogelijk om d.m.v. verbeelding en simulatie te ervaren wat een ander ervaart, hun angsten of verlangens. Zo kan men zich inleven in de situatie van een ander en hun emoties voelen, waardoor men mededogen en respect kan voelen (Sherman, 1998, p.115). Sherman concludeert dat veel individuen leven met het idee dat iedereen de kans verdient om te leven met zelfrespect en waardigheid. Dit leidt ertoe dat er humanitaire hulp geboden wordt als reactie op politieke onrechtvaardigheid of in ernstige nood (Sherman, 1998, p.119).

Internationale orde

De laatste ethische afweging voor interventie of non-interventie is het behoud van de orde in de internationale samenleving. De volgende auteurs beargumenteren interventie vanuit de gevolgen die rusten op de internationale samenleving.

Mohammad Ayoob is een van de tegenstanders van humanitaire interventie. Ayoob beargumenteert dat humanitaire interventie kan leiden tot nationale onrust en de orde kan verstoren, op zijn beurt zal de nationale onrust zorgen voor onrust op internationaal niveau. Aldus heeft interventie volgens Ayoob, een negatief effect op de internationale orde (2002, p. 93).

Stanley Hoffman spreekt ook zijn bezwaar uit tegen humanitaire interventie wanneer de internationale orde daarmee verstoord wordt, de stabiliteit van het internationale statensysteem op lange termijn is voor hem doorslaggevend (Holzgreffe, 2003, p.111).

Hoffman beargumenteert daarentegen wel dat een militaire interventie gerechtvaardigd is in het geval dat binnenlandse onrust de regionale en internationale veiligheid bedreigt (1995, p.29). Dit is ook iets wat Johnson behandelt, hij stelt dat het wel degelijk de taak is van individuele staten en/of regionale organisaties om humanitaire interventie toe te passen om het nationale en internationale belang te dienen en veilig te stellen (2014, pp. 633-634).

De situatie in Syrië

Voordat het parlementaire debat over Syrië wordt geanalyseerd, zal in deze paragraaf het conflict in Syrië kort toegelicht worden. Het conflict in Syrië begon in maart 2011 door de Arabische lente. Het begon met studentenprotesten en breidden uiteindelijk uit tot grootschalige demonstraties door het hele land. Ondanks de belofte van president Assad om het land democratischer te besturen werden de demonstraties met de harde hand neergeslagen. Binnen de eerste twee maanden van de protesten kwamen ongeveer 850 protestanten om (Adams, 2015, p.5).

In de tweede helft van 2011 werd de *Free Syrian Army* (FSA) gevormd door burgers en overlopers van de veiligheidsmacht. De FSA ging het gevecht aan met de troepen die vanuit het regime gestuurd werden. Dit leidde ertoe dat de overheid strengere maatregelen nam om militair in te grijpen tegen de oppositiegroepen (Adams, 2015). Volgens de Internationale Comité van het Rode Kruis, was vanaf het voorjaar van 2012 in Syrië sprake van een volwaardige burgeroorlog (MacFarquhar, 2012).

Begin 2013 was er een situatie ontstaan waar beide partijen in het conflict, controle hadden over aanzienlijk grondgebied maar beide geen militaire nederlaag konden opleggen. De partijen richtten zich uiteindelijk tot hulp van buitenaf. De regering kreeg militaire assistentie van Iran, Hezbollah en Rusland. De oppositie kreeg financiële en militaire assistentie van uit de golfstaten en private donoren (Adams, 2015, pp. 6-7).

Zo is Syrië verzeild geraakt in een oorlog waar regionale en internationale spelers zich mengen (Adams, 2015, p.7). Aan de ene kant zijn er Iraanse militaire krachten samen met Hezbollah actief in Syrië en aan de andere kant ondersteunen Turkije, Qatar en Saudi Arabië samen met een aantal Westerse landen de gewapende oppositiegroeperingen inclusief FSA.

Daarnaast speelde de terroristische activiteiten van de Islamitische Staat (IS) ook een rol bij de humanitaire situatie in Syrië, in september 2014 lanceerde IS een groot militair offensief op Koerdische gebieden in Syrië (Adams, 2015, pp.7-9). In de stad Al-Raqqah werden er grove schendingen van mensenrechten toegebracht aan burgers die zich verzetten tegen de regering van IS, waaronder publieke onthoofding en kruisiging (OHCHR, 2014).

Onschuldige burgers werden zo de dupe van militaire activiteiten vanuit verschillende kanten. In november 2013 was het dodental opgelopen tot 120.000 doden waarvan 11.000 kinderen onder de leeftijd van 17 jaar (Salama & Dardagan, 2013). Eind 2014 had de *UN Human Rights*

Council's Commission of Inquiry (CoI) negen rapporten gepubliceerd waarin grove mensenrechtenschendingen in Syrië werden gedocumenteerd.

De CoI heeft aangegeven dat deze mensenrechtenschendingen onder andere: misdaden tegen de mensheid, foltering, verkrachting en het systematisch plegen van moord omvatten (Adams, 2015, p.8).

Door de verdeeldheid binnen de internationale gemeenschap over het conflict in Syrië heeft de Veiligheidsraad niet kunnen ingrijpen om de vrede en veiligheid te handhaven in Syrië. Daarbij is de Veiligheidsraad er dus ook niet in geslaagd om het R2P principe te handhaven en de Syrische bevolking te beschermen. Binnen de Veiligheidsraad hebben Rusland en China hun vetorecht herhaaldelijk gebruikt wanneer er een voorstel werd gedaan om de massa misdrijven in Syrië stop te zetten. Ondanks de verdeeldheid binnen de Veiligheidsraad over het conflict in Syrië, hebben regionale organisaties en individuele staten alsnog zelfstandig actie ondernomen om hun verantwoordelijk tot het beschermen van Syrië (R2P) te handhaven. Turkije, de Europese Unie, de Arabische liga en een aantal andere staten hebben diplomatische maatregelen genomen om het Syrische regime te isoleren. Ongeveer een jaar na het begin van het Syrische conflict, hebben 49 staten bilaterale sancties opgelegd en veertien staten hebben hun ambassades gesloten in Damascus (Adams, 2015).

Uiteindelijk koos de Amerikaanse president Barack Obama ervoor om meer militaire assistentie te geven aan de Syrische rebellengroepen en gaf daarnaast ook toestemming voor luchtaanvallen tegen IS (zowel in Irak als in Syrië). Dit is ook het onderwerp wat aan de orde is in de Nederlandse parlementaire debatten die geanalyseerd zullen worden.

De ethische afwegingen vanuit het Nederlands parlementair perspectief

Het onderwerp van humanitaire interventie en de daarbij behorende doctrine van R2P is ook regelmatig in het Nederlandse parlement aan de orde geweest met betrekking tot verschillende staten. Voor het doel van dit onderzoek zal er gekeken worden naar twee Nederlandse parlementaire debatten in het kader van de humanitaire situatie in Syrië zoals al is toegelicht. De standpunten uit beide debatten zullen onderverdeeld en geanalyseerd worden aan de hand van de ethische afwegingen die al eerder zijn toegelicht.

De parlementaire debatten die voor dit onderzoek zijn gekozen hebben betrekking tot de vraag of er luchtaanvallen gepleegd mogen worden in Syrië om terrorisme te bestrijden. Het gaat hier om een Tweede Kamer Kamerstuk uit 2014 met betrekking tot het bestrijden van Internationaal Terrorismisme en een Tweede Kamer Handeling uit 2016 over de Nederlandse bijdrage aan de strijd tegen IS. In beide stukken wordt er uitgebreid gesproken over luchtaanvallen in Syrië.

Soevereiniteit

De eerste ethische afweging is het probleem met staatssoevereiniteit en of daar een inbreuk op gedaan mag worden. In de parlementaire debatten is het probleem van soevereiniteit niet expliciet aan de orde geweest, echter zijn er wel partijen geweest die verschillende voorwaarden hebben gebruikt in hun argumentatie om wel of geen luchtaanvallen in Syrië te plegen. De Nederlandse politici zijn grotendeels voorstander van voorwaardelijke soevereiniteit, en de meest voorkomende voorwaarde die de verschillende partijen stellen is de voorwaarde van een humanitaire noodsituatie. Deze zullen nader worden toegelicht per partij.

Voorwaardelijke soevereiniteit

De heer Ten Broeke van de VVD is in het debat een van de eerste die het soevereiniteitsprincipe aankaart. De heer Ten Broeke bespreekt het probleem omtrent het ontbreken van een volkenrechtelijk mandaat om luchtaanvallen te plegen in Syrië. Uit de uitspraken die hij doet is af te leiden dat hij instemt met luchtaanvallen zonder volkenrechtelijk mandaat wanneer er sprake is van een humanitaire noodsituatie.

“Dan zeggen wij dat we ten langen leste, als ultimum remedium, niet ons lot en dat van onze militairen, dan wel het lot van mensen die bedreigd worden door etnische zuivering, massamoord of zelfs genocide, in handen willen leggen van een Russisch of Chinees veto” (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p.7).

“Ik denk dat er geen verschil van mening over bestaat dat de humanitaire situatie in Syrië zich zou kunnen kwalificeren als een humanitaire noodsituatie. Die is er echter al drie jaar” (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 7).

De visie van de SP is overeenkomstig met de wijze waarop de VVD het vraagstuk over de militaire inzet benadert, de heer van Bommel geeft aan dat zijn fractie de militaire inzet in Syrië steunt waar er genocide dreigt (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p.13).

Ook het CDA geeft aan dat een humanitaire noodsituatie voldoende rechtsgrond biedt voor humanitaire interventie. De heer Knops van de CDA geeft aan dat er voldoende rechtsgrond is volgens R2P om militair in te grijpen zonder een volkenrechtelijk mandaat, omdat er sprake is van een humanitaire noodsituatie (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p.19).

De Christen Unie sluit zich daar ook bij aan en geeft aan over te willen gaan tot een deelname aan de strijd in Syrië zonder volkenrechtelijk mandaat als er sprake is van een humanitaire noodsituatie, stelt de heer Voordewind (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 31)

Het PvdA denkt anders over het ingrijpen in Syrië maar ook zij baseren dit op een reeks aan voorwaarden. De heer Serveas van de PvdA geeft aan dat er bij een interventie gekeken moet worden naar drie belangrijke elementen: of er een helder mandaat is, of er een duidelijk einddoel is en of er wordt beschikt over de juiste middelen om het doel te behalen. In het geval van Syrië is er volgens het PvdA nog niet voldaan aan die elementen en stemmen ze daarom niet in met een militaire inzet (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, pp. 9 -10).

De voorwaarden die het PvdA stelt zijn ook beargumenteerd door Wheeler. Wheeler stelt dat een interventie legitiem kan zijn als er een rechtvaardige reden is, het gebruik van geweld de laatste uitweg is, de interventie proportioneel is en er een hoge kans is op een positieve humanitaire uitkomst (2000, pp. 33-34).

Mevrouw Thieme van de PvdD stelt dat een interventie alleen gesteund wordt als er zekerheid is dat de missie gaat lukken (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 36). Dit sluit ook aan bij een van de principes van Wheeler.

De heer de Roon van de PVV brengt het soevereiniteitsprincipe nog explicieter naar voren in het debat en geeft aan dat het rechtsbelang van de Syrische soevereiniteit moet wijken in het

geval van een noodtoestand. Niet ingrijpen in een situatie waar er sprake is van een noodtoestand vindt de heer de Roon laf: *“Niet optreden, je verschuilen achter het ontbreken van toestemming van schurk Assad en van de Veiligheidsraad, die wordt geblokkeerd door Rusland en China, is laf. Dat leidt tot voortdurende van onrecht in hoofdletters”* (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p.25).

In het debat hebben verschillende politici aangegeven dat een interventie plaats moet vinden omdat er sprake is van een humanitaire noodsituatie. Dit is overeenkomstig met de uitspraken van de verschillende auteurs die aangaven dat de soevereiniteit van een staat overschreden mag worden wanneer elementaire mensenrechten bedreigd worden (Smith, 1988; Teson, 2003; Johnson, 2014).

Onvoorwaardelijke soevereiniteit:

Er zijn geen uitspraken gedaan met betrekking tot onvoorwaardelijke soevereiniteit.

Staatsbelang

De tweede ethische afweging gaat om het belang van de staat. In o.a. Gulati & Khosa werd aangegeven dat staten vanuit het realistisch perspectief niet zullen interveniëren wanneer dat niet voordelig is voor hun eigen burgers (2012, p.402). Uit de volgende uitspraken van verschillende politici is af te leiden dat het belang van Nederland wel degelijk overwogen wordt in hun oordeel over een deelname aan een humanitaire interventie. Echter is het niet uit de uitspraken van de politici af te leiden of de afwegingen uit het belang van de staat, voortkomen uit de intentie om hun politieke macht te vergroten, zoals werd gesteld door Franck & Rodley en Moses (1973; 2013).

De heer ten Broeke van de VVD geeft aan dat de dreiging van het terrorisme zich wellicht niet zal beperken tot Syrië en omgeving, maar ook zou kunnen uitbreiden naar de straten in Nederland (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 4). Hierbij staat de bezorgdheid van de VVD over de consequenties voor Nederland centraal en kan gesproken worden van een ethische afweging op basis van staatsbelang.

De ethische afweging wat betreft het staatsbelang is ook iets waar de heer van Klaveren zich om bekommert, dit is af te leiden uit het volgende: *“Laten we in vredesnaam de miljoenen en structureel de ontwikkelingshulpmiljarden inzetten voor onze veiligheid en de bestrijding van terrorisme”* (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p.38). De heer van Klaveren richt zich in zijn uitspraak op ‘onze veiligheid’, dit geeft aan dat hij de veiligheid van Nederland een belangrijke factor vindt bij de militaire missie.

De heer Ozturk is van mening dat er niet voldoende duidelijkheid is of de missie Nederland in gevaar brengt en stemt onder anderen om die reden tegen een militaire missie (Tweede Kamer Handeling, 2016, p. 14). Ook hier is de ethische afweging wat betreft het staatsbelang terug te zien, omdat de heer Ozturk aangeeft zich zorgen te maken over de gevaren die een dergelijke missie voor Nederland zal hebben.

Ook is er zorg uitgesproken over vergeldingsacties als consequentie in Nederland van een militaire missie in Syrië. Mevrouw Thieme van de PvdD stelt: *“Mededogen, duurzaamheid, vrede en veiligheid zijn niet gediend met Nederlandse bombardementen in Syrië, hooguit kunnen ze terroristische vergeldingsacties in Nederland tot gevolg hebben”* (Tweede Kamer Handeling, 2016, p. 15). Hiermee uit Mevrouw Thieme haar zorg voor de negatieve consequenties die zich in Nederland kunnen op doen en is er sprake van een uitspraak op basis van het staatsbelang.

Zelfbeschikking

De derde ethische afweging omtrent de zelfbeschikking van staten is maar een keer ter sprake geweest tijdens de debatten. De enige partij die zich heeft uitgesproken over zelfbeschikking is de SGP. De heer van der Staaij van de SGP geeft aan geen voorstander te zijn van militaire acties in Syrië omdat het mandaat voor Syrië niet onomstreden is, in het geval van Irak stemde de SGP wel in om militaire acties uit te voeren omdat daar zelf een verzoek toe was gedaan door Irak (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 35). Hiermee geeft de SGP aan dat Syrië vrij is in het bepalen of militaire acties verwelkomd worden, zoals Irak dat heeft gedaan door een verzoek in te dienen voor hulp van buitenaf. De ethische afweging van zelfbeschikking stelt dat een staat vrij moet zijn in het bepalen van zijn politieke status en daar lijkt de SGP het mee

eens te zijn (Gulati & Khosa, 2012, p.410). De uitspraak van de SGP is ook overeenkomstig met het uitgangspunt van Pattinson, die de voorwaarde stelt voor humanitaire interventie, dat de interventie verwelkomd dient te worden door de slachtoffers van de interventie (2010, pp. 15-20).

Internationale orde

De vierde ethische afweging betreffende de gevolgen van een humanitaire interventie op de internationale orde is met regelmaat door verschillende politici ter sprake gebracht.

De heer Servaes van de PvdA spreekt zijn verontrusting uit over de opkomst van nog meer extremistische groeperingen wanneer er bombardementen plaats vinden in Syrië (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 12). Extremistische groeperingen verstoren de orde binnen de samenleving wat gevolgen kan hebben voor de internationale orde. Dit is ook een zorg die uitgesproken was door Ayoob in zijn argumentatie tegen humanitaire interventie (2002, p.93).

De heer Grashoff van Groenlinks geeft aan dat de situatie in Syrië zich niet leent voor militair ingrijpen en dat een militaire ingreep juist leidt tot chaos omdat het niet te voorkomen is dat er burgerslachtoffers vallen, hij stelt: *“Je kunt proberen die te voorkomen, maar de beschietingen, de angst en de chaos zullen wel degelijk hun weerslag hebben op de bevolking. Als wij in Syrië met bommen gaan gooien en de bevolking geen alternatieven bieden, zullen wij haar vertrouwen niet winnen.”* (Tweede Kamer Handeling, 2016, p. 10).

Vervolgens geeft de heer Grashoff aan: *“De inzet van onze F-16's draagt niet bij aan het creëren van een stabiele en veilige situatie voor burgers maar leidt eerder tot meer onveiligheid en angst”* (Tweede Kamer Handeling, 2016, p. 11).

Daar sluit mevrouw Thieme van de PvdD zich bij aan en stelt dat er al geruime tijd sprake is geweest van bombardementen in de regio van Syrië door verschillende strijdende partijen en het resultaat geen vrede maar onveiligheid is geweest (Tweede Kamer Handeling, 2016, p. 15). Ook deze uitspraken sluiten goed aan bij de argumentatie van Ayoob tegen humanitaire interventie, omdat ze stellen dat interventie de internationale orde zal verstoren (2002, p.93).

De heer van Bommel van de SP spreekt over een wereldwijde strijd tegen het terrorisme, dit is ook een indicatie van het streven naar internationale orde (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014,

p.13). Ook vindt de heer van Klaveren de bestrijding van terrorisme een belangrijk motief (Tweede Kamer Kamerstuk, 2014, p. 38). Dit is overeenkomstig met de standpunten van Hoffman, waar hij stelt dat een militaire interventie gerechtvaardigd is in het geval dat binnenlandse onrust, de regionale en internationale veiligheid bedreigd (1995, p.29).

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om te achterhalen in hoeverre er daadwerkelijk sprake is van een doctrine in het kader van R2P. Is R2P een norm die daadwerkelijk wordt gedragen door de leden van de politieke gemeenschap of een gelegenheidsargument?

Het antwoord op bovenstaande vraag is benaderd door te kijken in hoeverre R2P ideeën steun vinden in de Nederlandse politieke praktijk.

De R2P doctrine en humanitaire interventie zijn als twee samenhangende concepten benaderd voor dit onderzoek omdat humanitaire interventie als een onderdeel wordt gezien van R2P.

De R2P doctrine is namelijk een doctrine waarin humanitaire interventie is opgenomen als een plicht om soevereine staten te helpen in het geval van een humanitaire noodsituatie (Gulati & Khosa, 2012, p.414). R2P is de verantwoordelijkheid om te helpen en biedt dus een grond om over te gaan op interventie en humanitaire interventie is het daadwerkelijke proces wat morele vraagstukken oproept.

Het onderzoek is uitgevoerd door middel van een theoretisch kader, samengesteld vanuit ethische afwegingen met betrekking tot R2P en humanitaire interventie, toe te passen op uitspraken van Nederlandse politici. De volgende ethische afwegingen waren opgenomen in het theoretische kader: soevereiniteit (onvoorwaardelijk en voorwaardelijk), staatsbelang, zelfbeschikking en internationale orde.

Het onderzoek is toegepast op de situatie van Syrië omdat de humanitaire crisis in Syrië een erg actueel vraagstuk is. Daarnaast was het de VN Veiligheidsraad niet gelukt om R2P toe te passen in Syrië en de humanitaire crisis te herstellen door de veto's die werden uitgesproken. Individuele staten waren daarom genooddaakt om zelf de afweging te maken of ze zouden interveniëren in Syrië, om aan hun verantwoordelijkheid tot het beschermen van Syrië te voldoen.

Nederland was een van de landen die tussen 2013 en 2016 zich bezighield met het bovenstaande vraagstuk over interventie in Syrië. Uiteindelijk heeft Nederland ervoor gekozen om wel luchtaanvallen in te zetten boven Syrië en de vraag welke afwegingen daar een rol bij hebben gespeeld was uiterst relevant voor dit onderzoek. Hiermee werd er de gelegenheid gecreëerd om door middel van een analyse van de ethische afwegingen te achterhalen in hoeverre R2P als een norm gedragen wordt binnen de Nederlandse politiek. Uit de analyse is gebleken dat de ethische afwegingen: voorwaardelijke soevereiniteit, staatsbelang, zelfbeschikking en internationale orde, wel degelijk een rol hebben gespeeld bij de afwegingen die de politici gemaakt hebben.

Wat betreft het probleem met staatssoevereiniteit en de vraag of daar inbreuk op gedaan mag worden, zijn Nederlandse politici grotendeels voorstander van voorwaardelijke soevereiniteit. Ondanks dat het onderwerp soevereiniteit in de debatten niet expliciet aan de orde is geweest, hebben de partijen wel in hun argumentatie voorwaarden benoemd waaronder een interventie zonder volkenrechtelijke mandaat gerechtvaardigd zou zijn. De meest genoemde voorwaarde is het bestaan van een humanitaire noodsituatie. De partijen VVD, SP, CDA en Christen Unie laten blijken dat ze achter deze stelling staan. Dit is overeenkomstig met de uitspraken van de verschillende auteurs die aangaven dat de soevereiniteit van een staat overschreden mag worden wanneer elementaire mensenrechten bedreigd worden (Smith, 1988; Teson, 2003; Johnson, 2014).

De PvdA, PvdD en PVV zijn ook voorstander van voorwaardelijke soevereiniteit, hoewel ze wel andere voorwaarden aan het licht brengen. De PvdA beargumenteert net als Wheeler dat het noodzakelijk is dat er een rechtvaardige reden is, het gebruik van geweld als laatste uitweg wordt gekozen en er een hoge kans is op een positieve humanitaire uitkomst (2000, pp. 33-34). De PvdD stelt dat de interventie alleen gesteund moet worden bij zekerheid dat de missie zal lukken wat ook aansluit op de uitspraken van Wheeler. De PVV benadrukt dat onder de omstandigheden van een noodtoestand het rechtsbelang van de Syrische soevereiniteit moet wijken.

Standpunten over onvoorwaardelijke soevereiniteit zijn niet aan de orde geweest en daarmee kan geconcludeerd worden dat Nederlandse politici het soevereiniteitsprincipe niet als onvoorwaardelijk beschouwen.

Bij de tweede ethische afweging, met betrekking tot het staatsbelang is gebleken dat de Nederlandse politici het belang van Nederland wel meenemen in hun oordeel over deelname aan een humanitaire interventie. Uit de uitspraken van de verschillende partijen is echter niet te achterhalen of de afwegingen ook voortkomen uit de intentie van politieke machtsvergroting gebaseerd op de wijze waarop realisten dit vraagstuk benaderen.

De politici hebben in verschillende uitspraken een ethische afweging op basis van staatsbelang laten blijken. De heer ten Broeke bespreekt dat de dreiging van het terrorisme zou kunnen uitbreiden naar Nederland, wat laat zien dat de VVD bezorgd is om de consequenties die er in deze situatie voor eigen staat kunnen zijn. Ook de heer van Klaveren richt zich op het belang van de veiligheid in Nederland bij een militaire missie. De heer Ozturk sluit zich aan bij dat er gedacht moet worden aan de Nederlandse veiligheid als

gevolg van deze missie, maar gebruikt dit argument om tegen een militaire missie te stemmen daar er geen zekerheid is of het Nederland in gevaar zou kunnen brengen.

De zelfbeschikking van staten als ethische afweging is kort ter sprake geweest door de SGP. De SGP steunt hierbij het uitgangspunt dat een staat vrij moet zijn in het bepalen of militaire acties van buitenaf verwelkomd worden en geeft aan dat dit niet het geval is bij Syrië. Met het argument dat het mandaat van Syrië niet onomstreden is, kiest de heer van der Staaij ervoor om geen voorstander te zijn van de militaire acties in Syrië.

De vierde en laatste ethische afweging wat aan bod is gekomen tijdens de debatten is het vraagstuk over de internationale orde. De PvdA spreekt hierbij zijn verontrusting uit over de opkomst van meer extremistische groeperingen, als gevolg van een militaire missie in Syrië. Zo wordt volgens de heer Servaes de orde binnen de samenleving verstoord door deze groeperingen, wat zich uit kan breiden tot een verstoring van de internationale orde. De GroenLinks bespreekt de gevolgen voor de internationale orde, door te stellen dat een militaire ingreep kan leiden tot chaos. Volgens de heer Grashoff is het niet te vermijden dat er burgerslachtoffers vallen en dat de angst en chaos weerslag zullen hebben op de bevolking. De PvdD sluit zich hierbij aan en stelt dat de bombardementen die al een langere tijd vanuit verschillende strijdende partijen zijn uitgevoerd in plaats van vrede, onveiligheid hebben gebracht.

De heer van Bommel van de SP laat zijn streven naar internationale orde blijken door te spreken van een wereldwijde strijd tegen het terrorisme.

In conclusie is de meerderheid van de Nederlandse politici voor het interveniëren in Syrië en zien zij het soevereiniteitsprincipe niet als een obstakel wanneer er sprake is van een humanitaire noodsituatie. Er is dan ook geen twijfel dat er in Syrië sprake is van een humanitaire noodsituatie gekeken naar de tragedies die zich daar afspelen als consequentie van de burgeroorlog en het terrorisme van IS. Staatsbelang is ook een factor geweest bij het verdedigen van een interventie bij een aantal politici, maar dit is niet de doorslaggevende factor geweest voor de meerderheid. Het behoud van de internationale orde werd ook zwaar gewogen bij het maken van het besluit. De ethische afweging wat betreft zelfbeschikking is het minst ter sprake gekomen en wordt ook het minst belangrijk geacht.

Er kan gesteld worden dat R2P wel degelijk een norm is voor Nederlandse politici omdat hun uitspraken ernaar wijzen dat Nederland de verantwoordelijkheid draagt om een humanitaire noodsituatie te verhelpen, er is nergens uit gebleken dat R2P voor Nederlandse politici een gelegenheidsargument is. Alle uitspraken wijzen erop dat er gestreefd wordt naar vrede en veiligheid.

Literatuurlijst:

Adams, S. (2015). Failure to Protect: Syria and the UN Security Council. Global Centre for the Responsibility to Protect. Geraadpleegd op 10 Mei 2017, van http://www.globalr2p.org/media/files/syriapaper_final.pdf

Ayoob, M. (2002). Humanitarian intervention and state sovereignty. *The International Journal of Human Rights*, 6(1), 81-102.

Badescu, C. G., & Bergholm, L. (2009). The responsibility to protect and the conflict in Darfur: The big let-down. *Security Dialogue*, 40(3), 287-309.

Bellamy, A. J. (2010). The responsibility to protect—five years on. *Ethics & International Affairs*, 24(2), 143-169.

De Vries, J., & Visser, J. (2013, 29 augustus). Kamerdebat Syrie – ‘We hebben de harde les van Irak geleerd’. *Volkskrant*, Geraadpleegd van <http://www.volkskrant.nl/buitenland/kamerdebat-syrie-we-hebben-de-harde-les-van-irak-geleerd~a3500525/live?timestamp=1377795180000&offset=30>

Doyle, M. W. (2011). International ethics and the responsibility to protect. *International Studies Review*, 13(1), 72-84.

Doyle, M. W. (2009). A few words on Mill, Walzer, and nonintervention. *Ethics & International Affairs*, 23(4), 349-369.

Fixdal, M., & Smith, D. (1998). Humanitarian intervention and just war. *Mershon international studies review*, 42, 283-312.

Franck, T. M., & Rodley, N. S. (1973). After Bangladesh: the law of humanitarian intervention by military force. *Am. J. Int'l L.*, 67, 275-305.

Gulati, J., & Khosa, I. (2012). Humanitarian Intervention: To Protect State Sovereignty. *Denv. J. Int'l L. & Pol'y*, 41, 397-416.

- Heywood, A. (2011). *Global politics*. Palgrave Macmillan.
- Hoffmann, S. (1995). The politics and ethics of military intervention. *Survival*, 37(4), 29-51.
- Holzgrefe, J. L., & Keohane, R. O. (2003). *Humanitarian intervention: ethical, legal and political dilemmas*. Cambridge University Press.
- Homan, K. (2011). Libië: Responsibility to Protect en de NAVO. *Atlantisch Perspectief*, 35(8), 24-29.
- Hood, W. D. (2015). Humanitarian Intervention in Syria: Is Crisis Response and Limited Contingency Operations the Solution. *Mil. L. Rev.*, 223, 610-628.
- ICISS, 'Responsibility to protect', (December 2001). Geraadpleegd op 15 Mei van <http://responsibilitytoprotect.org/ICISS%20Report.pdf>
- Johnson, J. T. (2014). *Sovereignty: Moral and Historical Perspectives*. Georgetown University Press.
- Johnson, J. T. (2014). Humanitarian Intervention, the Responsibility to Protect, and Sovereignty: Historical and Moral Reflections. *Mich. St. Int'l L. Rev.*, 23, 609-634.
- Luban, D. (1980). Just War and Human Rights. In T. Pogge & K. Horton. (Red.), *Global Ethics: Seminal Essays* (pp. 29-50). MN: Paragon House.
- MacFarquhar, N. (2012). Syria denies attack on civilians, in crisis seen as civil war. *New York Times*, 15.
- Meggle, G. (Ed.). (2004). *Ethics of humanitarian interventions* (Vol. 7). Walter de Gruyter.
- Morgenthau, H. J. (1967). To intervene or not to intervene. *Foreign affairs*, 45(3), 425-436.

Moses, J. (2013). Sovereignty as irresponsibility? A Realist critique of the Responsibility to Protect. *Review of International Studies*, 39(01), 113-135.

OHCHR. (2014, August 13). Report of the independent international commission of inquiry on the Syrian Arab Republic. Geraadpleegd op 5 Mei 2017, van http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A.HRC.27.60_Eng.pdf

Pattison, J. (2010). *Humanitarian intervention and the responsibility to protect: who should intervene?*. Oxford University Press.

Rytter, J. E. (2001). Humanitarian intervention without the Security Council: from San Francisco to Kosovo—and beyond. *Nordic Journal of International Law*, 70(1), 121-160.

Salama, H., & Dardagan, H. (2013). Stolen futures: the hidden toll of child casualties in Syria.

Sherman, N. (1998). Empathy, respect, and humanitarian intervention. *Ethics & International Affairs*, 12(1), 103-119.

Smith, M. J. (1998). Humanitarian intervention: An overview of the ethical issues. *Ethics & International Affairs*, 12(1), 63-79.

Tesón, F. (2003). The liberal case for humanitarian intervention. In J. L. Holzgrefe & R. O. Keohane. (Red.), *Humanitarian Intervention: Ethical, Legal and Political Dilemmas* (pp.93-129). Cambridge: Cambridge University Press.

Tanguy, J. (2003). Redefining sovereignty and intervention. *Ethics & International Affairs*, 17(1), 141-148.

Tweede Kamer Handeling. 2015-2016. “Verslag van een Algemeen Overleg”. *De minister van Buitenlandse Zaken, de minister van Defensie en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking* 27 925 nr. 53. 10 Februari 2016.

Tweede Kamer Kamerstuk. 2014-2015. “Verslag van een Algemeen Overleg”. *De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, de vaste commissie voor Defensie, de algemene*

commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en Ontwikkelingssamenwerking en Minister Opstellen van Veiligheid en Justitie 27 925 nr. 523.
17 November 2014.

Van Den Dool, P., & Kranenburg, M. (2016, 10 februari). Kamer stemt voor Nederlandse bombardementen in Syrië. *NRC*, Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/02/10/kamer-stemt-voor-nederlandse-bombardementen-in-syrie-a1409445>

VN Veiligheidsraad, 'Resolutie 1706', (31 Augustus 2006). Geraadpleegd op 2 Juni 2017, van [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706\(2006\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1706(2006))

VN Veiligheidsraad. (2009). *Implementing the Responsibility to Protect* (U.N. Doc. A/63/677). Geraadpleegd op 2 Juni 2017, van <http://responsibilitytoprotect.org/implementing%20the%20rto.pdf>

Williams, P. R., Ulbrick, J. T., & Worboys, J. (2012). Preventing mass atrocity crimes: The responsibility to protect and the Syria crisis.

Wheeler, N. J. (2000). *Saving strangers: Humanitarian intervention in international society*. OUP Oxford.

Young, I. M. (2013). *Responsibility for justice*. Oxford University Press.